

به نام خدا

رابطه اشتیاق تحصیلی، باورهای هوشی و خوداثربخشی
تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر
مقطع متوسطه اول

مولفان :

محمد علی همتی

شهناز رحیمی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: علی همتی، محمد، ۱۳۶۷-

عنوان و نام پدیدآور: رابطه اشتیاق تحصیلی، باورهای هوشی و خوداثربخشی تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر مقطع متوسطه اول/ مولفان محمد علی همتی، شهناز رحیمی.

مشخصات نشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری: ۷۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۶۶-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص ۶۷-۷۴.

موضوع: اشتیاق تحصیلی - باورهای هوشی - خوداثربخشی تحصیلی - عملکرد تحصیلی

شناسه افزوده: رحیمی، شهناز، ۱۳۶۶

رده بندی کنگره: LC۴۷۴۹

رده بندی دیویی: ۳۷۱/۹۰۹۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۲۳۱۹۸

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

نام کتاب: رابطه اشتیاق تحصیلی، باورهای هوشی و خوداثربخشی تحصیلی با عملکرد تحصیلی

دانش آموزان پسر مقطع متوسطه اول

مولفان: محمد علی همتی - شهناز رحیمی

ناشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳

چاپ: زیرجد

قیمت: ۶۷۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۶۶-۰

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

تقدیم به خانواده ام:

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	فصل اول.....
۹	کلیات.....
۹	مقدمه.....
۱۵	اهمیت موضوع.....
۱۹	فصل دوم.....
۱۹	مبانی نظری.....
۱۹	عملکرد تحصیلی.....
۲۳	اشتیاق تحصیلی.....
۲۴	اهمیت اشتیاق.....
۲۵	نظریه های رایج در اشتیاق و انگیزش.....
۲۵	نظریه فروید.....
۲۶	نظریه های رفتار گرایان.....
۲۷	نظریه دالارد و میلر.....
۲۸	نظریه انسان گرایان.....
۲۹	نظریه شناختی.....
۲۹	نظریه مائر.....
۳۱	تأثیرات فیزیولوژیکی انگیزش.....
۳۱	تأثیرات اجتماعی شدن.....

- تأثیرات شناختی ۳۲
- تأثیرات رشدی ۳۳
- اشتیاق پیشرفت یا موفقیت دارای خصایص زیر است: ۳۴
- ۲-۲-۵- اشتیاق از راه سرمشق گیری: ۳۵
- اشتیاق موفقیت: ۳۷
- اشتیاق و هوش ۳۸
- رغبت‌های تحصیلی ۳۸
- اضطراب و پیشرفت: ۳۹
- تقویت اعتماد به نفس و پیشرفت تحصیلی ۴۰
- باورهای هوشی ۴۱
- الگوهای اجتماعی-شناختی انگیزش پیشرفت تحصیلی ۴۲
- شکل‌گیری باورهای هوشی ۴۲
- رشد باورهای کودکان در مورد هوش ۴۴
- تعریف کودکان از هوش ۴۵
- ملاک بچه‌ها برای ارزیابی توانایی عقلانی ۴۶
- باورهای کودکان در مورد ثبات هوش ۴۸
- باورهای کودکان در مورد کنترل‌پذیری هوش ۴۹
- باورهای کودکان در مورد ظرفیت (توانایی یا استعداد) هوش ۵۰
- تفاوت‌های جنسیتی در زمینه باورهای هوشی ۵۱
- انتظارات معلمان و والدین ۵۱
- خودآثربخشی ۵۲

۵۲.....	تعریف خوداثربخشی .....
۵۴.....	ابعاد خوداثربخشی .....
۵۵.....	دیدگاه های خوداثربخشی تحصیلی .....
۵۹.....	منابع باورهای خوداثربخشی .....
۶۳.....	ویژگی های افراد با خوداثربخشی ضعیف .....
۶۴.....	ویژگی های افراد دارای خوداثربخشی بالا .....
۶۴.....	باورهای خوداثربخشی و جنسیت .....
۶۷.....	منابع.....

فصل اول

کلیات

مقدمه

موفقیت و عملکرد تحصیلی^۱ دانش‌آموزان هر جامعه نشان دهنده‌ی موفقیت نظام آموزشی در زمینه هدف‌یابی و توجه به رفع نیازهای فردی است بنابراین نظام آموزشی را زمانی می‌توان کارآمد و موفق دانست که عملکرد تحصیلی افراد آن در مقاطع مختلف بیشترین و بالاترین رقم را داشته باشد. در این راستا نظریه‌های متعددی در زمینه تعلیم و تربیت به ظهور رسیده است. این نظریه‌ها هر یک از زاویه‌ای خاص به عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی نگریسته‌اند. بنابراین با توجه به عملکرد تحصیلی در دنیای کنونی و با توجه به این امر که شکست تحصیلی عواقب جبران‌ناپذیری برای فرد، خانواده و جامعه در پی دارد. لازم است به این امر مهم توجه شود و با شناسایی عوامل موثر بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، دید خانواده‌ها و مدارس را نسبت به این پدیده عملی‌تر کرد (کوئزی^۲، ۲۰۲۰).

---

1 -Academic Performance

2 -Coetzee

اشتیاق تحصیلی نیز عبارت است از گرایشی همه جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی ترین معیارهای تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است. به عبارت دیگر انگیزه ی پیشرفت، یعنی میل یا اشتیاق برای کسب موفقیت، و شرکت در فعالیت هایی که موفقیت در آن ها به کوشش و توانایی شخصی وابسته است. نیاز به پیشرفت، با میل رسیدن به معیار بالایی از برتری و انجام اهداف بی نظیر مشخص می شود. تحقیقات راجع به باورهای انگیزشی نشان داده است که الف) باورهای انگیزشی سائقی است که با تلقین موقعیتی از «درگیری خود» یا جهت گیری پیشرفت می تواند برانگیخته شود. این موقعیت همان نوع تأثیری را بر فرافکنی آزمودنی می گذارد که در مورد دخل و تصرف در گرسنگی و محرومیت جنسی صادق است. ب) باورهای انگیزشی درباره ی افراد و گروه های گوناگون متفاوت و تحت تأثیر عوامل فرهنگی است. انگیزش پیشرفت را می توان از طریق محیط اجتماعی، فرهنگی و برنامه های آموزشی کسب کرد. ج) پیشرفت با پیروی از همان جریانی به دست می آید که در مورد پاداش و تنبیه صادق است (علایی خرایم، ۱۳۹۶).

تحقیقات نشان می دهد که هر اندازه اشتیاق تحصیلی بیشتر باشد موفقیت نیز به همان اندازه بیشتر خواهد شد. علت به وجود آمدن اشتیاق تحصیلی این است که جامعه به آن ارجح می نهد در خانواده نیز برای فرزندان که به دنبال پیشرفت می روند ارزش بیشتری قائلند. مطالعات و بررسی های انجام شده پیرامون علت افت تحصیلی و عدم گرایش به تحصیل در مقاطع مختلف، بیانگر این است که در غالب موارد فقر انگیزشی بیشترین نقش را دارد به عبارت دیگر در بسیاری از موارد، بچه ها به رغم اینکه از بهره ی هوشی قابل توجهی برخوردارند، صرفاً به دلیل شرایط عاطفی نامساعد و فقر انگیزشی، دچار بی اشتیاهی تحصیل شده از عملکرد تحصیلی مطلوب باز می مانند (محمد پور، ۱۳۹۷).

از جمله فعالیت های آموزشی که امروزه محققان تأکید بیشتری بر روی آن دارند، آموزش باورهای هوشی است. ماهیت آموزش پذیری، قابلیت یادگیری و قابلیت ارتقا و شکوفایی باورهای هوشی موجب گردیده تا به این پدیده بیش از پیش توجه شود. محیط اجتماعی مدرسه، نظام کوچکی از نظام جامعه تلقی می گردد که روابط دانش آموز با دیگران در

مدرسه، نقش اساسی در اکتساب نگرش‌ها، باورها و ارزش‌های بنیادین اجتماعی دارد و درک دانش‌آموزان جامعه و محیطی که در آن قرار دارد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مدرسه، نقش تعیین‌کننده‌ای در رشد یا تنزل مهارت‌های هوشی دارد. با ارزیابی باورهای هوشی، می‌توان میزان موفقیت دانش‌آموزان را در زمینه‌ی تحصیلی و زندگی فردی و اجتماعی پیش‌بینی کرد. بررسی‌ها نشان داده است که عوامل موفقیت دانش‌آموزان می‌تواند احساس‌های مثبت مانند خوش‌بینی، شادکامی و احساس عزت نفس و عوامل شکست تحصیلی می‌تواند احساس‌های منفی مانند بدبینی، ترس از شکست، اضطراب، احساس ناتوانی و حقارت باشد (ذبیحی حصارى و غلامعلی لواسانی، ۱۳۹۹). لذا در این پژوهش بر آن شد که رابطه اشتیاق تحصیلی، باورهای هوشی و خودآثربخشی تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع دوره اول متوسطه مورد بررسی قرار دهد.

عملکرد تحصیلی به توانایی آموخته شده یا اکتسابی فرد در موضوعات آموزشی اطلاق می‌شود که به وسیله آزمون‌های فراگیری استاندارد شده یا آزمون‌های معلم ساخته اندازه‌گیری می‌شود. به طور کلی این اصطلاح به معنای مقدار یادگیری آموزشی اکتسابی فرد است، به طوری که بتوان آنها را در مقوله کلی عوامل مربوط به تفاوت‌های فردی و عوامل مربوط به مدرسه و نظام آموزش و پرورش مورد مطالعه قرار داد. پیشرفت تحصیلی 'پدیده پیچیده‌ای است که شناخت همه جانبه آن در یک پژوهش واحد ممکن نیست. پژوهش‌ها و بررسی‌های بسیاری در این باره صورت گرفته است و هر یک برخی از عوامل و متغیرهای موثر بر آن را مورد ارزیابی قرار داده‌اند. از جمله رابطه پیشرفت تحصیلی با متغیرهای هوش، کیفیت آموزشی در آموزشگاه، خانواده و محیط آن، سطح سواد و وضعیت فرهنگی، شغل والدین، اقتصاد خانواده، خودپنداری و خودشناسی عوامل انگیزشی و شناختی ویژگی‌های فردی و عوامل بسیار دیگر.

گرچه به پیشرفت تحصیلی اغلب به عنوان یک رفتار شناختی توجه می شود، اما طبق نظریه پیاژه، رفتار کاملاً شناختی یا کاملاً عاطفی وجود ندارد. پیاژه علاوه بر آن بیان می کند که تمامی رفتارها شامل هم ابعاد شناختی و هم عاطفی می باشند (کوئزی^۱، ۲۰۲۰).

باورهای خوداثربخشی به عنوان فرآیند شناختی در روان شناسی مرضی، تحت عنوان خوداثربخشی ادراک شده پایین یا ناکارآمدی ادراک شده، نقش اساسی به عهده دارد. در خلال سالهای گذشته، صدها مقاله در مورد خوداثربخشی در مجله‌های مختلف علمی، روانشناسی، جامعه شناسی، علم حرکات بدن، سلامت عمومی، پزشکی و دیگر رشته‌ها، به چاپ رسیده است و این نشان دهنده اهمیت و جایگاه سازه خوداثربخشی در کیفیت زندگی و سلامت آدمیان می باشد. احساس کارآمدی بالا، سلامت شخصی و توانایی انجام تکلیف را به طرق متعدد افزایش می دهد، افرادی که به قابلیت‌های خود اطمینان دارند تکالیف مشکل را به عنوان چالش در نظر می گیرند که باید بر آن تسلط یابند، به جای اینکه آن را تهدیدآمیز ببینند و از آن اجتناب کنند، آنها اهداف چالش انگیز را انتخاب می کنند و متعهد باقی می مانند تا آن را به انجام برسانند. آنها اطمینان دارند که موقعیت‌های تهدید آمیز را می توانند تحت کنترل خود درآورند. چنین برداشتی نسبت به قابلیت‌ها، تنیدگی و افسردگی را کاهش می دهد و به تکمیل تکالیف منجر می شود. بندورا^۲ (۲۰۰۱) خوداثربخشی را دریافت و داوری فرد درباره مهارت‌ها و توانمندی‌های خود برای انجام کارهایی که در موقعیت‌های ویژه بدان‌ها نیاز است، تعریف می کند. از سویی دیگر، احساس خوداثربخشی افراد را قادر می سازد تا با استفاده از مهارت‌ها در برخورد با موانع، کارهای فوق العاده‌ای انجام دهند، بنابراین خوداثربخشی عاملی مهم برای انجام موفقیت آمیز عملکرد و مهارت‌های اساسی لازم برای انجام آن است. خوداثربخشی بر میزان تلاش برای انجام یک وظیفه اثر می گذارد. افرادی که به

---

1 - COETZEE

2- Bandura

کارآمدی خود باور دارند برای غلبه بر موانع و مشکلات تلاش های مضاعفی می کنند (غیبی، ۱۳۹۸).

فرایندهایی که رفتار را نیرومند و هدایت می کند از نیروهای درونی فرد و محیط زندگی وی ناشی می شوند. اشتیاق نیز فرایندی درونی است که رفتار را نیرومند و هدایت می کند. بنابراین اشتیاق اصطلاحی کلی برای مشخص کردن زمینه مشترک بین نیازها، شناخت ها و هیجان ها است. انگیزش، پدیده ای است ذاتی که تحت تأثیر چهار عامل، یعنی، موقعیت (محیط و محرک های بیرونی)، مزاج (حالت و وضعیت درونی ارگانیزم)، هدف (هدف رفتار، منظور و گرایش) و ابزار (ابزار دستیابی به هدف) قرار دارد.

انسان ها برای دستیابی به اهداف، نیازها و غرایز خود اشتیاق لازم را کسب می نمایند. در خصوص جویندگان علم و دانشجویان، اشتیاق پیشرفت تحصیلی از اهمیت خاصی برخوردار است. با این انگیزه، افراد تحرک لازم را برای شروع و به پایان رساندن موفقیت آمیز تحصیل، رسیدن به هدف یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی در کار خود را دنبال می کنند، تا بالاخره بتوانند موفقیت لازم را در امر یادگیری و تحصیل کسب نمایند (علیمردانی، ۱۳۹۹).

بنابراین، می توان گفت انگیزش، دلایل رفتار افراد را نشان می دهد و مشخص می کند که چرا آنها به روشی خاص عمل می کنند. رفتار دارای انگیزه، رفتاری با انرژی، جهت دار و دنباله دار است. از دیدگاه آموزشی، انگیزه، ساختاری چندوجهی است که با یادگیری و پیشرفت تحصیلی مرتبط می باشد. تفاوت ها و برداشت های متعددی از اشتیاق وجود دارد. در حوزه آموزش، اشتیاق یک پدیده سه بعدی است که در برگیرنده باورهای شخص درباره توانایی انجام فعالیت مورد نظر، دلایل یا اهداف فرد برای انجام آن فعالیت، و واکنش عاطفی مرتبط با انجام فعالیت مزبور می باشد (دیست، ملند و بریدابلیک^۱، ۲۰۲۰).